

Encycliek van onzen allerheiligsten vader Paus Leo XIII aan onze eerwaardige broeders, de patriarchen, primateen, aartsbisschoppen, bisschoppen der katholieke wereld, die in de gunst en gemeenschap zijn met de apostolische stoel

<https://hdl.handle.net/1874/236513>

mm 13572

Meq. 2-230

UB-ZUID
MEG
2 - 230

Vak 2

230 YCLIEK

VAN ONZEN

ALLERHEILIGSTEN VADER

PAUS LEO XIII.

Aan onze Eerwaardige Broeders, de Patriarchen, Primaten, Aartsbisschoppen en Bisschoppen der katholieke wereld, die in de gunst en gemeenschap zijn met den Apostolischen Stoel

Leo XIII, Paus.

Eerwaardige Broeders, heil en apostolischen zegen!

Zijne Heiligheid zegt op de eerste plaats, dat het thans meer dan ooit noodig is, te herinneren aan de wetten der Christelijke wijsheid, waarnaar het leven, de zeden en de instellingen der volken zich geheel moeten regelen. De bestemming van den mensch is te verheven, dan dat hij zijn geluk zou doen bestaan in de zinnelijke goederen dezer aarde, welke een stoffelijke beschaving hem in overvloed aanbiedt. Zijn opperste goed kan hij alleen vinden in God. — En daarom zegt Zijne Heiligheid:

Terugkeer tot de beginselen des Christendoms en hervorming van leven, zeden en volksinstellingen naar de heilige voorschriften, door hetzelfde gegeven, is een eisch des tijds; en met den dág doet zich de noodzakelijkheid om eraan te voldoen met hooger kracht gelden. Meer en meer heeft men zich van het Christendom vervreemd; en des te vreeselijker verhief zich de stroom der kwalen, die ons bedreigt, zóó zelfs dat alle welgezinden slechts met vrees aan

het heden en met siddering aan de toekomst kunnen denken. — Weliswaar heeft onze tijd belangrijken vooruitgang aan te wijzen op het gebied van stoffelijke en zinnelijk waarneembare goederen; dan, hetgeen onder het bereik valt der zinnen, natuurlijk vermogen en aardsche rijkdom, al mogen zij het leven hierbeneden gemakkelijk en aangenaam maken, zijn niet in staat des menschen geest, die naar hooger en kostbaarder goederen vraagt, te bevredigen. Op God moet onze blik zijn gevestigd, naar Hem al ons streven zijn gericht. Ziedaar onze opperste wet en het doel van ons bestaan. Naar Gods beeld en gelijkenis toch zijn wij geschapen, en tot God voelt zich van nature ons diepste wezen met kracht getrokken. Nu zijn het echter geen lichamelijke schreden, die ons Gode meer nabij brengen. Wij worden tot Hem gebracht enkel door de daad der ziel, die denkt en bemint: God immers is de eerste en meest verhevene waarheid, en de geest slechts erkent de waarheid; God is ook de meest verhevene heiligheid, de samenvatting van alle goed, en de wil alleen kan dit bezitten.

Ieder mensch, getuigt Zijne Heiligheid, tot welken stand der maatschappij hij ook behoore, moet daarin de middelen vinden om te komen tot zijn laatste einde, dat God is. Elke maatschappij, die van dat einde afwijkt, wijkt ook af van het natuurrecht.

Geldt deze waarheid, zoo zegt *Zijne Heiligheid*, waar het den enkelen mensch betreft, eveneens geldt zij waar spraak is van de menschelijke samenleving, van het huisgezin, en niet minder ook van den Staat. Want niet haar eigen einddoel is de maatschappij, en niet ter wille dezer laatste bestaat de mensch; maar doel van elk maatschappelijk verband is: dat het de

menschen elk afzonderlijk behulpzaam zij om het hun door God gestelde doel te bereiken. Een burgerlijke samenleving derhalve, die wel erop bedacht was om aardsch welzijn en wat het leven schoon en aangenaam maken kan te bezorgen, maar daarbij in het bestuur en alle openbare aangelegenheden God buiten beschouwing liet en de door God gegeven zedenwet niet in acht nam, zou voorzeker haar bestemming niet vervullen en zou dan ook slechts voor den uiterlijken schijn, niet in werkelijkheid en naar waarheid, een te recht bestaand maatschappelijk verband kunnen heeten.

Vervolgens toont Zijne Heiligheid aan, dat het materialisme en de goddeloosheid de treurigste gevolgen hebben gehad voor het heil der zielen.

Nu is het echter onbetwistbaar, zegt Z. H., dat de hoogere goederen des geestes, waarvan wij spraken, en die zonder de beoefening van den godsdienst en de gestadige eerbiediging der christelijke geboden niet verworven kunnen worden, van dag tot dag minder achting en waardeering bij de menschen vinden; en dit wel in die mate, dat, hoe grooter de vooruitgang is op het gebied des stoffelijken levens, zooveel te grooter ook de achteruitgang en het verval zich vertoonen op het gebied dier hoogere goederen. Een geheel bijzonder kenmerkend bewijs hiervoor zien wij in de menigvuldige bespottingen en smaadheden, waarmede, juist in onze dagen, voortdurend openlijk en naar algemeene bekendheid alles wordt bejegend wat tot de katholieke Kerk behoort, — spotternijen en smaadheden als vroegere, door den geest van den christelijken godsdienst bezielde tijden ze niet kenden en ook niet geduld zouden hebben. — Het heil van veel zielen is daardoor aan het grootste

gevaar blootgesteld; maar ook de Staten en Rijken worden daardoor bedreigd en kunnen niet anders dan daarbij schade lijden; immers, waar zeden en instellingen niet langer den christelijken geest ademen, daar wankelen de grondslagen van alle maatschappelijke orde. Tot behoud en bescherming der openbare orde en van den vrede voor de maatschappij blijft daar niets anders over dan de toepassing van het stoffelijk geweld. Dan, wie weet niet hoe machteloos dit is waar het niet wordt ter zijde gestaan door de hulp van den godsdienst, hoe het wel in staat is stoffelijke onderwerping tot stand te brengen, maar geen vreugdevolle gehoorzaamheid kweekt, ja, hoe het in zich-zelf de kiem draagt der vreeselijkste omwentelingen? Reeds veel treurige ervaringen heeft in deze onze eeuw opgedaan, en wij weten niet of geen ergere ons staan te wachten. — Onze plicht is het derhalve, — de tijdsomstandigheden vorderen het zoo gebiedend mogelijk, — de middelen tot redding te zoeken dáár waar zij te vinden zijn: in een levensopvatting namelijk, die aan de leeringen des Christendoms, in een gedrag, dat aan de christelijke zedenwet beantwoordt, zoowel waar sprake is van elken mensch afzonderlijk als waar sprake is van de maatschappij. Dat alleen kan ons helpen in de moeilijkheden, die ons kwellen; dat alleen kan ons behoeden tegen de gevaren, die in de toekomst dreigen. Wij, Eerwaardige Broeders, van onzen kant, mogen niets ongedaan en onbeproefd laten wat geschikt is om die christelijke richting in denken en handelen der volken te herstellen. Reeds bij andere gelegenheden hebben Wij menigmaal de aandacht hierop gevestigd: het komt Ons echter nuttig voor, in deze Onze Encycieliek nog uit-

vooriger deze aangelegenheid te behandelen, door op meer volledige en grondige wijze de plichten te bespreken, welke door de tijdsomstandigheden den Katholieken worden opgelegd. Wij houden Ons immers overtuigd, dat niets heilzamer zal werken op het algemeen welvaren der volken, dan juist het getrouw nakomen dier verplichtingen. Alles, ook waar het de gewichtigste en heiligste aangelegenheden betreft, schijnt in onze dagen te worden betwijfeld en bestreden, en daardoor kan het maar al te licht gebeuren, dat men, in een of ander punt, het slachtoffer wordt van dwaling of onzekerheid. Onze taak, Eerwaardige Broeders, is het, naar eisch der omstandigheden, te leeren en te vermanen, opdat niemand van den weg der Waarheid afwijke.

Dat op de Katholieken vooral de plicht rust, om zich tegen die wanorden te verzetten, bewijst Zijne Heiligheid als volgt :

Het lijdt geen twijfel, of de belijders van het katholiek geloof hebben in de praktijk des levens meer en gewichtiger plichten te vervullen dan zij, die de hooge gave des geloofs of niet of slechts ten deele bezitten. Toen Jezus Christus, onze Zaligmaker, den Apostelen beval, het Evangelie te prediken aan alle schepselen, toen heeft Hij ook aan alle menschen den plicht opgelegd, het verkondigde woord aan te nemen en te gelooven; en juist aan het inacht nemen dezer verplichting was het verkrijgen der eeuwige zaligheid verbonden. »Wie geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden; wie niet geloofd zal hebben, zal veroordeeld worden.» (1)

Dan toont Zijne Heiligheid aan, dat, zoo wij het land moeten beminnen, waar wij geboren zijn, wij

nog een meer vurige liefde moeten hebben voor de Kerk, waaraan wij het onsterfelijk leven onzer zielen te danken hebben.

Derhalve, zoo spreekt de Paus, is ieder die het christelijk geloof, gelijk zijn plicht het meebrengt, heeft aangenomen, reeds hierdoor alleen, zonder meer, kind en onderdaan der Kerk en tevens lidmaat van de schoonste en heiligste maatschappij ter wereld, een maatschappij, die door den roomschen Paus, als stedehouder van het Onzichtbare Hoofd, Christus Jezus, geleid en bestuurd moet worden. — Zijn wij nu evenwel reeds jegens de gemeenschap, in welke wij geboren werden en opgevoed, van nature gehouden tot een geheel bijzonder gevoel van gehechtheid, en dat wel in die mate, dat ieder rechtschapen burger zijn Vaderland niet enkel moet verdedigen, maar desnoods met vreugde bereid moet zijn, voor hetzelfde den dood te ondergaan, — hoeveel te meer is het dan de plicht van den Christen in liefde en trouw te staan voor zijn Kerk!

Zij toch — de Kerk — is de heilige stad van den levendigen God, de Dochter Gods op aarde, die, terwijl zij hierbeneden haar pelgrimstocht voltrekt, ook harerzijds de menschen voor God opvoedt en tot de zaligheid des Hemels brengt! Moeten wij alzoo ons aardsch Vaderland beminnen, dat ons het stertelijk leven gaf, wij zijn ontegenzeggelijk tot veel grooter liefdebetoon gehouden jegens de Kerk, aan welke wij het leven danken, dat geen einde hebben zal; immers, het is alleszins billijk, dat wij boven de goederen des lichaams die der ziel verkiezen, en dat onze plichten jegens God ons nauwer aan het hart liggen dan die, welke wij jegens de menschen hebben te vervullen. — Bovendien mogen

Wij hier niet buiten beschouwing laten, hoe de boven-natuurlijke liefde tot de Kerk en de natuurlijke liefde voor het vaderland in den grond der zaak tweelingzusters zijn, en beiden één en denzelfden Vader hebben, namelijk God-zelfen. Strijd tusschen deze beiden is derhalve, goed beschouwd, onmogelijk. Wij mogen en moeten alzoo van den eenen kant ons-zelfen liefde toedragen, onzen medemensch liefde betoonen, het Vaderland, dat ons zag geboren worden, en onze overheid beminnen, maar wij mogen daarom niet vergeten, de Kerk lief te hebben als onze Moeder en God-zelfen te beminnen met de hoogste liefde, tot welke wij in staat zijn.

Daarna zegt Zijne Heiligheid, dat, zoo de wetten van den Staat in strijd zijn met de wetten der Kerk, men aan die wetten niet moet gehoorzamen, omdat men Gode meer moet gehoorzamen dan den menschen,

Dit is, zegt Zijne Heiligheid, de natuurlijke ordening in de plichten, die wij hebben te vervullen. Maar niet zelden komt het voor, hetzij door de ongunst der tijden, hetzij door de boosheid der menschen, dat deze ordening wordt omgekeerd. Het gebeurt namelijk, dat de plichten, die de burgers jegens den Staat hebben te vervullen, in tegenspraak schijnen met de verplichtingen, die hun door den christelijken godsdienst worden opgelegd. Dit vindt zijn oorzaak hierin: dat degenen die aan het hoofd der Staten zijn geplaatst, hetzij zich om dat heilige gezag der Kerk niet bekreunen, of dit aan hun doeleinden dienstbaar willen maken. Vandaar de tweespalt. Menig karakter vindt hier zijn toetssteen en beproeving. Tweeërlei gezag staat tegenover elkaar; tweeërlei, onderling strijdig, voorschrift wordt den staatsburgers gegeven; zij kunnen niet tezelfder

tijd aan beiden gevolg geven, want »niemand kan twee heeren dienen" (2); terwijl hij den eenen ter wille is, moet hij den andere verwaarloozen. Maar wien van de beide heeren moeten wij gehoorzamen, waar hun geboden met elkaar in strijd komen? Het kan aan geen twijfel onderhevig zijn. Ongetwijfeld mag men niet, ter liefde der menschen, aan de verplichtingen jegens God ontrouw worden; het is zondig, de wetten van Christus te overtreden, om aan een aardse overheid, welke ook, te gehoorzamen, of de rechten der Kerk ten offer te brengen, ten einde niet den schijn op zich te laden, als minachtte men eenige wereldlijke wetsbepaling. »Men moet Gode meer gehoorzamen dan den menschen" (3). In dergelijk geval moet iedereen steeds en zonder aarzelen het antwoord geven, dat door Petrus en de andere Apostelen gegeven werd aan de overheid, die het ongeoorloofde van hen vorderde. Voorzeker mag, noch in oorlog noch in vredestijd, een Christen, die trouw staat in zijn overtuiging, zich door wien dan ook laten overtreffen in liefde voor het Vaderland; maar dit neemt niet weg, dat hij bereid moet zijn om liever alles, zelfs den dood, te lijden, dan de heilige zaak van God en Zijn Kerk te verraden. — Degenen nu, die zulk een opvatting van den Christenplicht niet billijken, of zelfs alle trouwe Katholieken, wanneer zij in overeenstemming ermede handelen, als overtreders van hun plicht en als oproerlingen brandmerken, weten niet wat eigenlijk de wetten zijn, van welke zij spreken, en wat van rechtswege gevorderd wordt, opdat de door hen bedoelde bepalingen inderdaad op wettelijke kracht aanspraak mogen maken. Hetgeen door Ons hier wordt aangestipt, is u bekend en werd reeds

meermalen door Ons besproken. Een wet toch is blijkbaar niet anders dan een beschikking, die door het rechtmatig gezag, naar de grondstellingen der rede, ten algemeenen nutte, wordt getroffen. Nu is evenwel slechts dat gezag rechtmatig, hetwelk van God komt, den eersten en oppersten Heerscher, Die alleen aan den eenen mensch over den anderen macht verleen kan; ook kan er — het is duidelijk — geen spraak zijn van een inachtnemen van de beginselen van een gezonde rede, waar men in verzet komt tegen de waarheid en de goddelijke wet; en eindelijk kan hetgeen in strijd is met het hoogste en overanderlijke Goed, kan hetgeen de menschen vervreemdt van Gods liefde, onmogelijk voor iemand heilzaam zijn. Derhalve zijn wèl de macht en het aanzien der wereldlijke overheid den Christen eerbiedwaardig; wèl erkent hij in de dragers van het wereldlijk gezag, ook dan wanneer zij, wathun persoon aangaat, geen aanspraak op achting zouden kunnen maken, een zekere afstraling van Gods macht en majesteit; wèl ligt het hèm vooral aan het hart, de landswetten te eeren en na te komen, niet enkel uit vrees voor straf, maar om des gewetens wil, »want niet den geest der vrees heeft God ons gegeven” (4); — maar — waar de wetten van den Staat blijkbaar afwijken van de goddelijke wetten, waar zij in tegenspraak komen met de wetten van den christelijken godsdienst en van de Kerk, waar zij het gezag van Jezus Christus-zelfen in Zijn oppersten Stedehouder en Hoogepriester beleedigen, — daar is het onrecht, aan die wetten te gehoorzamen: daar is het plicht ze te weerstaan, en dat niet enkel in het belang der Kerk, maar ook in het ware belang van den Staat-zelfen, tot welks verderf immers

alles strekken moet wat ten nadeele van den godsdienst plaats vindt. — Overigens blijkt ook hieruit, hoe onbillijk de hier ingebrachte beschuldiging heeten moet; want het is duidelijk dat zij die zich aan de bedoelde voorschriften niet houden, daarmee niet de plichtmatige gehoorzaamheid weigeren aan de overheid en aan de wetten des Lands; alleen in zulke zaken gehoorzamen zij aan die wetten niet, waarin deze geenerlei kracht hebben, daar zij zonder bevoegdheid van de zijde Gods en tegen den Wil Gods zijn gemaakt, derhalve noch recht noch wet zijn. Zooals gij weet, eerwaardige Broeders, is dit ook de leer van den heiligen Apostel Paulus. In zijnen brief aan Titus (5) vermaant hij de Christenen, »den vorsten en overheden onderdanig te zijn en zich naar hun gebod te gedragen»; maar hij voegt daar wel degelijk aan toe, »dat zij tot elk goed werk bereid moeten zijn», en geeft zodoende te verstaan, dat, zoo de wetten der menschen het geringste bevatten, wat tegen de wet Gods is, recht en plicht gebieden, daaraan niet te gehoorzamen. Ook heeft de Prins der Apostelen hun, die zijn vrijheid, om het Evangelie te verkondigen, wilden verkorten, vrijmoedig geantwoord: »Oordeelt zelve, of het recht is voor God, u meer dan Gode te gehoorzamen; wat wij gezien en gehoord hebben kunnen wij toch onmogelijk verzwijgen» (6).

Ons aardsche Vaderland mogen en moeten wij derhalve liefhebben, doch meer dan dat ons hemelsch Vaderland; aan de wetten der menschen moeten wij gehoorzamen, maar nimmer mogen wij daarbij het geringste prijsgeven van de rechten Gods; dat is de heilige plicht der Christenen, maar tevens als de bron, waaruit alle andere plichten voortspruiten.

Onze goddelijke Verlosser heeft immers ook van Zich-zelfen gezegd: »hiertoe ben Ik geboren, en hiertoe ben Ik in de wereld gekomen, om getuigenis van de Waarheid te geven." (7) En verder: »Ik ben gekomen, om het vuur op de aarde te brengen, en wat wil Ik anders dan dat het ontstoken worde." (8) De kennis van deze waarheid is het heerlijkste sieraad van den menschelijken geest, en het blijde omvatten van dit gebod is het hoogste goed van den menschelijken wil. En daarin juist zijn ook het ware leven en de echte vrijheid van den mensch gelegen. De bescherming van deze waarheid en van dit kostbare goed nu, is door Jezus Christus voor alle tijden toevertrouwd geworden aan de Kerk, en met moederlijke, met de teederste liefde kwijt de Kerk zich voortdurend van deze hare taak.

Vervolgens wordt in de Encycliek eene beschrijving gegeven van de verwoedheid, waarmede men de Kerk den oorlog aandoet. Daarentrent zegt onze H. Vader:

Wat hevige en menigvuldige aanvallen de Kerk heeft te verduren, is hier nauwelijks noodig te vermelden! De menschelijke wetenschappen hebben in onze dagen menige zaak, welke tot dusver in het duister was gehuld, ontdekt, en menige zaak uitgevonden, die voor ons aardsche leven nuttig zijn kan. Toen hebben de menschen in hun waan geloofd, dat zij het voortaan zonder een hogere macht, dus ook buiten de goddelijke wet konden stellen. Derhalve hebben zij gemeend de heerschappij, die aan God alleen toekomt, zich te mogen aanmatigen; in zich-zelfen en in de natuur-alleen hebben zij gemeend, het middel en de richtsnoer voor de kennis van alle waarheid te vinden; alle godsdienstige plichten

hebben zij beweerd dat uit de natuur alleen moesten worden afgeleid en tot haar alleen moesten worden teruggebracht. Zij erkennen derhalve geen boven-natuurlijke goddelijke openbaring; zij willen niets weten van gehoorzaamheid aan eene christelijke zedenwet en aan de Kerk; zij kennen aan de Kerk geen wetgevende macht en geen rechten toe, ja, in de inrichtingen der Staten is volgens hen voor de Kerk geen plaats. In deze gezindheid geven zij zich alle moeite, in het openbare leven aanzien en positie te verkrijgen en de openbare ambten naar zich toe te halen, wyl zij overtuigd zijn dat het hun daardoor te eer gelukken zal, de wetten en zienswijzen en zeden der volken naar hun gezindheid te hervormen. Openlijk of in het geheim treden zij bijgevolg ook tegen den katholieken godsdienst op, en terwijl zij aan alle, zelfs aan de verderfelijkste dwalingen elke mogelijke vrijheid laten, leggen zij maar al te dikwijls de belijdenis van het christelijk geloof aan banden en boeien.

Na de bovenstaande uiteenzetting gaat Z. H. er toe over, de verschillende plichten aan te toonen, welke de Katholieken, tegenwoordig vooral, te vervullen hebben.

Na in den aanhef van Zijne Encycliek gewezen te hebben op God als het einddoel van den mensch, als het einddoel ook van huisgezin en staat; na Zijne bezorgdheid betuigd te hebben over de toenemende afwijking, die in het bijzonder- zoowel als in het maatschappelijk leven is waar te nemen; na de noodzakelijkheid te hebben aangetoond om tot de leefregelen der Christelijke wijsheid terug te keeren, gaat Leo XIII nu de plichten der Katholieken nauwkeuriger omschrijven; en wel op de eerste plaats de plichten van den Katholiek als kind der Kerk.

De eerste plicht nu van den Katholiek als kind der Kerk is: zich te doordringen van de kennis der geloofswaarheden en zich te versterken en te bevestigen in het geloof.

Bij dezen treurigen toestand van zaken, zoo zegt de Paus, moeten alle Christenen vóór alles er op bedacht zijn en er zorg voor dragen, dat zij het heilig geloof met angstvallige zorgvuldigheid in hun eigen harten bewaren, en dat zij inzonderheid tegen de drogredenen van een valsche wetenschap steeds gewapend zijn. Het schijnt ons vooral nuttig en als voortreffelijk beantwoordend aan de tijdsverhoudingen toe, hier alleen, naar de mate der hun door God verleende talenten, een vlijtige studie van de geloofswaarheden en van alles, wat op eenigerlei wijze daarmee samenhangt, alleraangenaamst aan te bevelen. En wijl het geloof in onze harten niet slechts ten allen tijde bloeien, maar ook bestendig groeien moet, herinneren Wij eraan, dat wij niet mogen verzuimen, met de Apostelen deemoedig en vurig den Heer te smeecken: »Vermeerder ons geloof!" (9)

Bij dezen eersten plicht voegt de Paus een tweede verplichting, namelijk: het geloof te verdedigen tegen de aanvallen, waaraan hetzelfde blootstaat en het bij anderen te verspreiden.

In betrekking hiermede nu, zoo spreekt wederom de Paus, zijn er plichten, die allen Christenen te allen tijde na aan het hart moeten liggen, maar ook zulke, welke in onze dagen ons in het bijzonder ter harte moeten gaan. — Was het namelijk steeds de taak der Kerk, de eer Gods te zoeken en het heil der menschen te bevorderen, derhalve de waarheid te verkondigen en alle dwaling uit de harten te verwijderen, inzonderheid is dit het geval in onze

dagen, waarin valsche en verkeerde meeningen van elken aard zich in zoo breedten kring verspreid hebben. Inderdaad is thans de verdediging van het geloof op de eerste plaats de zaak van hen, welke God tot overheden in zijne Kerk heeft aangesteld; »maar ook ieder, ook de eenvoudige geloovige, is verplicht, het geloof te belijden, anderen daarin te onderrichten of te versterken en de aanvallen der ongeloovigen af te slaan" (10). Voor den vijand te wijken, of te zwijgen, waar tegen de waarheid allereen een zoo luid geschreeuw weerklinkt, dat verdraadt lafhartigheid of twijfel aan de waarheid. Doch wat naam men er ook aan moge geven, het is smadelijk en een beleediging God aangedaan, verderfelijik voor het zielenheil der menschen afzonderlijk en der maatschappij, slechts voordeel aanbrengende aan de vijanden des geloofs, wier moed en dристheid door zulk een houding worden versterkt. Het is immers ook meestal gemakkelijk, de valsche beschuldigingen tegen de Kerk en alle vooroordeelen tegen haar te wederleggen; met eenige moeite gelukt dit altijd. Des te onverantwoordelijker is derhalve de nalatigheid, waarvan Wij spreken. En verder, is het niet de plicht van ieder, met vrijmoedigheid en openlijk te belijden, wat hij als Christen erkent en gelooft? Dikwijls is deze vrijmoedigheid alleen reeds voldoende, om den overmoed der vijanden te breken. Eindelijk, de Christen is ook tot den strijd geboren, en hoe heeter de strijd, te zekerder is met Gods bijstand de zegepraal. »Vertrouwt, ik heb de wereld overwonnen" (11). Het is inderdaad waar, dat Hij, die de Kerk gegrondvest heeft en haar onderhoudt, Jezus-Christus, om haar ter overwinning te voeren, de hulp der menschen niet noodig heeft; desniettemin

heeft Hij gewild, dat wij om de vruchten des heils, welke Hij verschaftte, te verwerven, ook onzerzijds moeten medewerken. En dat is geenszins een teeken van Zijn zwakte, maar een bewijs van Zijn oneindige goedheid.

Deze plicht vordert op de eerste plaats van ons, dat wij het katholieke geloof openlijk en vrijmoedig belijden, en er naar de mate van onze krachten voor ijveren, dat ook anderen het leeren kennen. Het is immers bekend, dat er voor de waarheid van het christelijk geloof geen erger vijand is dan de onbekendheid ermede. Het is meestal voldoende, dat het verkondigd en juist begrepen worde, om tot de zegepraal te geraken; elke eenvoudige en van vooroordeelen vrije geest is genoodzaakt met het christelijk geloof in te stemmen. Weliswaar is het geloof-zelf een bijzondere gave der genade en goedheid Gods, doch de waarheden, welke het tot voorwerp heeft, worden ten slotte naar de gewone orde der zaken slechts hierdoor bekend, dat ze verkondigd worden. »Hoe zullen zij hem gelooven, dien zij niet gehoord hebben? Of hoe zullen zij hooren, wanneer er niemand is, die verkondigt?..... Het geloof komt dus uit het gehoor, het hooren echter door het Woord Gods." (12)

Wijl derhalve het geloof voor de zaligheid volstrekt noodzakelijk is, zoo is het ook noodzakelijk dat het Woord Gods verkondigd worde. Alleszins nu rust de zorg, te prediken en te onderrichten, krachtens het goddelijk recht, op de leeraren der Kerk, op hen, »die de H. Geest heeft aangesteld om de Kerk Gods te regeeren" (13), met name op den roomschen Paus, den stedehouder van Christus, den oppersten machthebber in de Kerk van Christus

en den leeraar van datgene, wat wij te gelooven en te doen hebben. Intusschen moet niemand meenen, dat niet ook de gewone geloovigen en op de eerste plaats zij, wie God met bijzondere gaven des geestes heeft begiftigd, verplicht zijn, hun talenten en zielenijver te dien einde aan te wenden en, zoo noodig, zonder zich het ambt der eigenlijke leeraars aan te matigen, toch als ware het de echo te worden van datgene wat zij zelven hebben gehoord, en het aan anderen over te brengen. Dit daadwerkelijk optreden en deze werkzaamheid der gewone geloovigen voor de verkondiging van het geloof scheen immers ook den vaders van het Vaticaansch Concilie niet slechts nuttig en wenschelijk, maar zelfs noodzakelijk toe. »Alle Christenen,» aldus spreken zij, »manen wij aan, en in het bijzonder hen, die op eenigerlei wijze een voorrang innemen, of als onderwijzers werkzaam zijn, — Wij bezweren hen om de liefde van Christus en bevelen hun krachtens het gezag van denzelfden Heer en Verlosser, zich te beijveren en zich alle moeite te geven, om elke dwaling van de heilige Kerk verwijderd te houden en het zuivere licht des geloofs te verspreiden.» (14) Ook mogen Wij hier niet vergeten, dat allen in staat zijn, op de eerste plaats door het eigen voorbeeld van een naar het geloof ingericht leven en door de eigen belijdenis des geloofs het katholieke geloof te verbreiden. Onder de plichten derhalve, welke wij ten opzichte van God en de Kerk hebben, staat deze bovenaan, dat wij allen naar vermogen en bekwaamheid ons beijveren, de christelijke waarheid te verspreiden en haar tegen de aan haar tegenovergestelde dwalingen te verdedigen.

En nu toont de H. Vader aan, dat men, om het

geloof te verbreiden, niet volstaan kan met ieder voor zich-zelfen daarnaar te streven, maar dat men daartoe in vereeniging zijne beste krachten moet inspannen. Hooren wij wederom het woord van den Opperpriester :

Willen wij evenwel deze onze plichten naar behooren vervullen dan mogen wij niet afzonderlijk en van elkander gescheiden ons op het terrein van den strijd begeven. Jezus Christus heeft namelijk voorspeld, dat de tegenspraak en de vijandige bejegening, welke Hij-zelf heeft ondervonden, ook van het door Hem gegrondveste werk, van de Kerk het deel zal zijn. Daarom stelde Hij zich ook niet tevreden met eenige op zichzelf staande aanhangers van Zijn leer, maar wilde Hij hen tot een maatschappij vereenigen, tot een Lichaam samenvoegen, »dat de Kerk is,» (15) wier Hoofd Hij-zelf is. Aldus stroomt het leven van Christus door Zijn geheel mystiek Lichaam; het geeft leven aan de afzonderlijke ledematen en voedt ze; het verbindt ze onderling en stelt ze in staat aan hun bestemming te beantwoorden, ofschoon de verschillende ledematen een verschillende dienst verrichten. (16) De Kerk van Christus is dus een in zich-zelve volmaakte maatschappij en bovendien verhevener dan elke andere maatschappij. Haar goddelijke Stichter zelf heeft het ook gewild, dat zij tot heil der menschen vooruittrede, met eenheid en »als een geordend legerkamp.» (17) Deze inrichting en vorming der christelijke Kerk zijn onveranderlijk; ook mag niemand binnen haar naar eigen goeddunken leven en naar zijn opvatting de wijze van strijd willen vaststellen; want wie niet met de Kerk en Jezus Christus vergadert, die verstrooit, en wie niet met God en Zijn Kerk strijdt, treedt in waarheid tegen God zelve op. (18)

Verder wordt ons in de Encycliek er aan herinnerd, dat het, om tot die samenwerking te geraken, noodzakelijk is dat er eendracht en eensgezindheid onder de Katholieken heersche, eenheid vooral in leering en in geloof. En daarom zegt de Paus:

Tot deze overeenstemming der gemoederen en eenvormigheid van handeling, welke door de vijanden van den katholieken godsdienst niet zonder grond worden gevreesd, is op de eerste plaats gelijkheid der meeningen noodzakelijk. Hiertoe vermaant de apostel Paulus de Korinthiërs dringend met de volgende hoogst gewichtige woorden: »Ik vermaan u, broeders, in den naam van onzen Heer Jesus Christus, dat gij allen hetzelfde spreekt en er onder u geen scheuringen zijn, maar dat gij volkomen zijt in denzelfden zin en in dezelfde meening.» (19) De wijsheid dezer aanmaning is licht te bevroeden. De handelingen vinden namelijk haren oorsprong in den geest; derhalve kan geen overeenstemming in den wil en geen gelijkvormigheid in het handelen heerschen, zoo de geesten verschillende meeningen zijn toegedaan. Diegenen echter, welke alleen het verstand volgen, kunnen zeer bezwaarlijk gelijke zienswijzen hebben. Want het kennen van de zaken is zeer moeielijk; de geest daarentegen, van nature zwak, wordt door de verscheidenheid der meeningen en door inwerkingen van buiten niet zelden bedrogen; daarbij komen de hartstochten, welke de geschiktheid, om het ware te kennen, dikwijls ontnemen of minstens verzwakken. Op dezen grond geschiedt het, dat in de leiding der Staten dikwijls getracht wordt, diegenen, welke in meening met elkander niet overeenstemmen, door geweld bijeen te houden. Geheel anders is het bij de Christenen gesteld. Dezen

ontvangen hun geloof van de Kerk, en zij zijn zeker, dat zij onder haar gezag en haar leiding de waarheid bezitten. Wijl er derhalve slechts één Kerk is, zooals er één Christus is, bestaat en mag op den ganschen aardbol slechts één leer voor alle Christenen bestaan. »Eén Heer, één geloof." (20) »Daar zij echter denzelfden geest des geloofs hebben" (21), bezitten zij op de eerste plaats dat, waaruit voor allen overeenstemming in willen en handelen voortspuit.

Intusschen moet die overeenstemming, zooals ook de Apostel Paulus vermaant, een volkomene zijn. — Het christelijk geloof steunt niet op menschelijk, maar op goddelijk gezag. Wat echter God ons openbaart, houden wij voor waar, niet wijl wij met het licht des verstands de innerlijke waarheid der zaken kennen, maar omdat God-zelf tot ons spreekt, die niet kan bedrogen worden en niet bedriegen kan. Daaruit volgt, dat wij aan elke en iedere waarheid van welke het zeker is dat zij door God werd geopenbaard, gelijkelijk ons moeten onderwerpen. Indien wij een dezer waarheden niet aannamen, het zou gelijk staan met het verwerpen van alle. Zij derhalve ondermijnen de grondslagen des geloofs, die loochenen dat God tot de menschen heeft gesproken; en dat doen zij evenzeer als degenen die aan Gods oneindige waarheid en wijsheid twijfelen.

Dat daarenboven met die eenheid van geloof eene volmaakte onderwerping aan Paus en Bisschoppen moet samengaan, betuigt onze H. Vader als volgt:

Welke leeringen nu door God geopenbaard werden, heeft de Kerk uit te maken, aan welke God de hoede en de vertolking Zijner openbaringen heeft opgedragen. En de opperste Leeraar in de Kerk is

de roomsche Paus. Nu vordert de overeenstemming der gemoederen niet slechts overeenstemming in hetzelfde geloof, maar ook volkomen onderwerping van den wil aan het gezag der Kerk en van den roomschen Paus als aan het gezag van God. Maar evenals het geloof-zelf, zoo is ook deze door het geloof gevorderde onderwerping van den wil slechts dan volmaakte en ware gehoorzaamheid, wanneer zij onverdeeld is; en juist in die onverdeeldheid des geloofs en der gehoorzaamheid, die stiptelijk alles aanneemt en nakomt wat God geopenbaard en verordend heeft, pleegt men het karakteristiek onderscheid te zien tusschen Katholieken en niet-Katholieken. Zeer schoon wordt deze waarheid toegelicht door den H. Thomas van Aquinen, en wel met de volgende woorden: »Het formeele voorwerp des geloofs — zoo zegt hij — is de opperste waarheid, in zoover deze zich openbaart in de H. Schriftuur en de uit deze opperste waarheid zelve voorkomende leer der Kerk. Niemand derhalve, die weigert zijn geloof van het onfeilbaar leerambt der Kerk te ontvangen, kan van zich getuigen, dat hij de gave des geloofs bezit; de afzonderlijke waarheden des geloofs mag hij bezitten, maar geenszins het geloof zelf.... Erkent iemand echter de leer der Kerk als onfeilbaren regel en leiddraad van zijn geloof, dan neemt hij alles aan wat de Kerk leert; want indien hij naar zijn eigen goedgevoelen een schifting wilde maken in de leeringen der Kerk, om deze aan te nemen, gene te verwerpen, dan zou hij blijkbaar de leer der Kerk als onfeilbaren geloofsregel verlaten, ten einde zijn eigen wil te volgen (23). De geheele Kerk heeft slechts één geloof, naar het woord van den Apostel (I Cor. I): »dat gij allen hetzelfde spreekt

en er niet onder u scheuringen zijn". Dit evenwel ware onmogelijk, indien voorkomende vraagstukken omtrent de waarheid des geloofs niet konden worden opgelost door het Hoofd der gansche Kerk, wiens beslissing door de geheele Kerk moet worden aangenomen. Daarom staat het alleen aan het gezag van den Paus, een nieuwe geloofsbelijdenis vast te stellen en verder al datgene te doen wat de belangen betreft der gezamenlijke Kerk" (24).

Waar men de grenzen zal bepalen van de onderwerping, daar meene niemand dat men aan de herders der Kerk, in het bijzonder den roomschen Paus, slechts te gehoorzamen heeft in die dingen, welke tot de geloofswaarheden behooren, welker hardnekkige verwerping bepaaldelijk ketterij moet genoemd worden. Zelfs is het nog niet voldoende, dat men ook die leeringen oprecht en vastelijk aanneemt, welke weliswaar nog niet in een plechtige definitie zijn vastgesteld, maar toch door de leerende Kerk als door God geopenbaard zijn voorgesteld te gelooven, van welke het Vaticaansch Concilie getuigt, dat zij met Katholiek en goddelijk moeten worden aangenomen. Christenplicht is het bovendien, dat de geloovigen zich over het geheel laten leiden en besturen door de Bisschoppen, en met name door den roomschen Paus. Immers, wat in de goddelijke openbaring vervat is, heeft ten deele betrekking op God, ten deele op den mensch, ten deele op de dingen, die voor het eeuwig heil des menschen noodig zijn. Nu worden naar goddelijk recht, zoowel in betrekking tot datgene wat wij hebben te gelooven, als tot datgene wat wij hebben te doen, door de Kerk voorschriften gegeven, en wel, wat de algemeene Kerk betreft, door den roomschen Paus. Vandaar

dat de Paus moet kunnen beslissen, wat inderdaad goddelijke openbaring is, welke leeringen met haar overeenstemmen, en welke van haar afwijken; maar evenzoo moet hij kunnen aanwijzen wat geoorloofd en wat verboden is, wat wij te doen en wat wij te laten hebben, ten einde tot ons eeuwig heil te geraken. Ware dit niet het geval, dan zou hij den menschen geen vertrouwbare tolk zijn van Gods Woord, noch een vertrouwbaar leidsman des levens.

Doch Wij moeten nog dieper doordringen in het wezen der Kerk. Zij is geen toevallige vereeniging van Christenen, maar een door God gestichte maatschappij, die ten doel heeft aan de zielen vrede en heiligheid te verschaffen. Daar zij alleen door de goddelijke genade de noodzakelijke middelen daartoe bezit, heeft zij bepaalde wetten, bepaalde bedieningen, en in de leiding der Christen-volken volgt zij den weg, die met haar eigen wezen in overeenstemming is. Intusschen, deze leiding heeft haar moeilijkheden. Want de Kerk leidt volkeren, die over den ganschen aardbodem verspreid zijn, verscheiden in zeden en gebruiken, volkeren, die in verschillende Staten naar eigen wetten leven, volkeren, die met de gehoorzaamheid aan het gezag der Kerk onderwerping aan hun burgerlijke overheid moeten vereenigen. Beide plichten rusten op dezelfde personen; en al behoeven zij met elkaar niet in strijd te zijn, zij mogen niet met elkander worden verward; immers, de laatstgenoemde doelen op het welzijn van den Staat, de andere op het heil der Kerk, beiden streven zij naar de vervolmaking der menschen.

Na alzoo de plichten van den Katholiek als kind der Kerk uiteéngezet te hebben, bespreekt Zijne Heiligheid de verhouding tusschen Kerk en Staat en de

verplichtingen, welke op ons rusten als onderdanen van den Staat.

Vooreerst wordt gezegd, dat de Kerk den Staat volkomen vrijlaat in zijn bestuur; maar dat alléén de Kerk belast is met de leiding en het bestuur der zielen; — dat de Kerk verder zich niet richt naar staatkundige partijen, noch zich inlaat met de vraag, welke regeeringsvorm de voorkeur verdient. Ziehier deswege de woorden van den Paus :

Naar deze bepaling der rechten en plichten is het duidelijk, dat de bestuurders der Staten vrij zijn in hun kring, en dit niet enkel ondanks de Kerk, maar met haar oprechten en welgemeenden steun. Daar toch de Kerk als haar hoogste doel nastreeft, dat de ware vroomheid gepleegd worde, die niets anders is dan een erkenning en eerbiediging van de rechten Gods, zoo vordert zij juist daarom van haar kinderen rechtmatige erkenning en eerbiediging van het gezag der overheid. Maar dit neemt niet weg, dat de macht van de wereldlijke overheid haar meerdere vindt in de macht der Kerk, welker doel het is de menschen te leiden tot »het zoeken van het Rijk Gods en Zijne gerechtigheid" (25). Zonder schipbreuk te lijden in zijn geloof, kan niemand er aan twifelen, dat de leiding der zielen alleen aan de Kerk werd opgedragen en dat het gezag van den Staat geenerlei recht daartoe bezit; want niet den Keizer, maar aan Petrus heeft Christus de sleutelen toevertrouwd van het Rijk der Hemelen. — Met deze leer van het gezag van den Staat en dat der Kerk is evenwel nog een ander onderwerp van geen geringe beteekenis verbonden. Wij willen daarom trent hier het stilzwijgen niet bewaren.

De Kerk is onderscheiden van elk politiek ver-

band. Al heeft zij ook een zekere overeenkomst met een koninkrijk, haar oorsprong, haar doel, haar gansche wezen maakt haar tot iets geheel anders dan alle aardsche Rijken. De Kerk heeft dientengevolge het recht om naar haar eigene en met haar wezen overeenkomende wetten en instellingen te leven. En daar zij verder niet enkel een in zich volmaakte maatschappij is, maar ook elke andere menschelijke maatschappij te boven gaat, is het te eenenmale onbillijk, van haar te vorderen, dat zij zich richte naar het drijven van staatkundige partijen en aan de veranderingen, door staatsomwentelingen te voorschijn geroepen, haar rechten opoffere. Om dezelfde reden verder is der Kerk, hoe najverig zij ook zijn moge op haar eigen rechten, het recht van een ander eerbiedwaardig en heilig. Zij is er verre af, ter gunste van een bijzonderen vorm van staatsbestuur en tegen een anderen zich te verklaren en in de inrichting van zuiver burgerlijke en staatkundige verhoudingen der Christenvolken te willen ingrijpen: met alle staatsvormen en staatsinrichtingen kan zij zich vereenigen, die aan geloof en zeden geen hindernis in den weg leggen. — Naar het voorbeeld der Kerk behooren zich de geloovigen ieder voor zich in hun zienswijze en handelwijze te richten. Voorzeker is het hun geoorloofd, ook op staatkundig gebied hun werkzaamheid te ontwikkelen en, in zoover door hen niets geschiedt tegen de waarheid en de gerechtigheid, het in den politieken strijd dáárheen te leiden, dat de richting, van welke zij te algemeenen nutte het meeste heil verwachten, ook de overwinning wegdrage. Maar het zou den godsdienst misbruiken zijn, wanneer men de Kerk wilde dienstbaar maken aan partijbedoelingen en op

haar hulp aanspraak zou willen doen gelden tot vernietiging van politieke tegenstanders. Verre van dergelijken toelag verwijderd, moeten alle kinderen der Kerk de belangen van den godsdienst boven alles stellen. Ook in staatsaangelegenheden, die immers van de wet der zeden en van den godsdienst niet kunnen worden gescheiden, moeten zij altijd en vóór alles in het oog houden wat voor den godsdienst en voor de Kerk nuttig en heilzaam zij. En waar het belang der Kerk in gevaar komt, daar moeten zij zelfs alle onderlinge verdeeldheid ter zijde stellen en één van zin en ziel de groote zaak, die gevaar loopt tot de hunne maken en verdedigen; want in haar bestaat hun hoogste goed, en naar haar moet al het andere zich richten. — Het komt ons nuttig voor, nog eenigszins nader hierop in te gaan

En dan zegt de Paus, dat de Kerk niet onverschillig kan blijven aan wetten, door den staat uitgevaardigd, in zooverre die wetten inbreuk maken op de rechten der Kerk; — dat de Kerk, onder diegenen die met bestuur van den Staat belast zijn, hen moet begunstigen, die gezonde denkbeelden hebben omtrent de verhouding tusschen Kerk en Staat, — en dat ook de Katholieken dezulken moeten steunen. — Wij laten de eigene woorden van Z. H. hier volgen :

Kerk en Staat hebben beiden op hun wijze een soevereiniteit. Vandaar is in de aan elk van beiden eigenaardige aangelegenheden en binnen de grenzen, door elks eigenaardig doel gesteld, noch de Kerk aan den Staat, noch de Staat aan de Kerk onderworpen. Hieruit echter volgt geenszins, dat beiden van elkander gescheiden moeten bestaan, en nog veel minder, dat zij vijandig moeten staan tegenover

elkander. — Naar den eisch toch der natuur-zelve hebben wij niet enkel eenvoudig te bestaan, maar wij hebben te bestaan als beschaafde en zedelijke menschen. De staatsburgerlijke orde heeft daarom ten plicht, al datgene te bezorgen wat noodig is om den burgers van den Staat niet enkel het leven, maar ook genoegzame bescherming te verzekeren, ten einde zich zedelijk te volmaken door het nastreven der waarheid niet alleen, maar ook, en wel voornamelijk, door de beoefening der deugd. De Kerk van haar zijde heeft tot taak, al datgene te verschaffen, wat noodig is, om te leven naar de voorschriften van den godsdienst en de godsvrucht, die, omdat zij alles tot God terugbrengen, de aanvulling en bekroning mogen heeten van alle deugd. Bij alle voorschriften en wetten moet derhalve ook acht geslagen worden op de verplichtingen, die den mensch in de zedelijke en godsdienstige orde zijn opgelegd; geen gebod en geen verbod mag worden gegeven, waarbij niet in het oog wordt gehouden wat elken mensch als burger en Christen dienstig is. Derhalve kan het ook de Kerk niet onverschillig zijn, welke wetten in de verschillende Staten gegeven worden en van kracht zijn. Die wetten moeten het voorwerp zijn van haar toezicht, niet in zoover zij wetten zijn van den Staat, maar wel in zoover zij misschien de grenzen van de staatsbevoegdheid overschrijden en ingrijpen op het rechtsgebied der Kerk. Zou zich hier het geval voordoen, dat de wetten der burgerlijke overheid in strijd kwamen met de heilige belangen van den godsdienst, dan is het de taak door God aan de Kerk opgedragen, de invoering van zulke wetten naar gelang harer krachten tegen te gaan, gelijk zij in het algemeen verplicht is, het

daarheen te leiden, dat alle wetten en regelingen der volken tot stand komen in overeenstemming met den Geest des Evangelies. En daar voorts de voorspoed en de welvaart van den Staat op geheel bijzondere wijze afhankelijk zijn van de deugdelijkheid en rechtschapenheid dergenen die met de leiding van den Staat zijn belast, spreekt het vanzelf, dat de Kerk haar bescherming en haar gunst nimmer kan verzekeren aan hen, van wie zij weet dat zij door hen vijandig zal behandeld, dat haar rechten door hen zullen verkort worden, of dat zij zullen beproeven de godsdienstige en staatkundige orde, die naar haar wezen met elkaar verbonden zijn, uit elkaar te rukken. Daarentegen zal zij plichtmatig handelen door diegenen te begunstigen, welke, in rechtmatige waardeering van de godsdienstige en burgerlijke belangen, hun krachten inspannen om de vertegenwoordigers van beiden, de Kerk en den Staat, tot wederzijdschen zegen, in vrede en een-dracht te doen werkzaam zijn. — Hiermee is tegelijk het richtsnoer aangegeven, dat iedere Katholiek in het openbare leven heeft te volgen. Voor zoover de Kerk haar kinderen toestaat deel te nemen aan het openbare leven, moeten zij vóór alles aan mannen van beproefde rechtschapenheid en christelijken zin hun gunst en steun schenken; in geen geval kan het hun echter geoorloofd zijn, aan de vijanden van den godsdienst boven de eersten de voorkeur te geven.

Uit het hier gezegde volgt van hoeveel belang het is, de eensgezindheid te bewaren, vooral daar in onze dagen het Christendom met groote behendigheid en list bestreden wordt. Zij allen, die trouwe aanhangers willen heeten van de Kerk, die »een zuil en grondvest is der waarheid" (26), zullen zich

zorgvuldig wachten voor valsche leeraars, die hun vrijheid beloven, ofschoon zij-zelfen »slaven zijn des verderfs" (27); ja, zij zullen, als de Kerk-zelve, tegenover list wijsheid stellen en kloekmoedigheid tegenover geweld. — Het is hier de plaats niet, om na te gaan, of en in hoever de traagheid en de oneenigheid der Katholieken schuld hebben aan de tegenwoordige omstandigheden; maar zeker zouden de goddeloozen minder stoutmoedigheid aan den dag gelegd en minder puinhoopen op elkander gestapeld hebben, indien alle goedgezinden waren beziel geweest door een sterk geloof, »dat door de liefde werkzaam is" (28); en ook zou dan de door God gegeven zedenwet niet dermate in verval geraakt zijn als wij haar nu aanschouwen. Mocht de herinnering aan het verleden de menschen wijzer maken voor de toekomst!

In het laatste gedeelte der Encycliëk spreekt onze H. Vader Leo XIII vooreerst van hen, die aan de behandeling der staatkunde deelnemen, en hij wijst hen op twee gebreken, waarvoor zij zich moeten wachten, en waarvan het eene zich den naam aanmatigt van voorzichtigheid, het andere in vermetelheid opgaat. Luistert naar het waarschuwendende woord van den Paus:

Diegenen echter, welke zich met publieke belangen willen bezighouden, moeten zich bovenal voor twee fouten in acht nemen, waarvan de eerste den schijn aanneemt van voorzichtigheid, de tweede uitloopt op vermetelheid. Immers, er zijn er misschien, die het voor onverstandig houden, het onrecht en de goddeloosheid, waar deze machtig en invloedrijk zijn, openlijk te wederstaan, wjl, naar zij voorgeven, de vijand door tegenspraak nog meer verbitterd wordt.

Of deze vóór of tegen de Kerk zijn, kan onzeker schijnen; immers zij verklaren, wel is waar, Katholiek te zijn, maar niettemin zijn zij de meening toegedaan, dat de Kerk wèl zou handelen, met deze en gene van de kerkelijke leer afwijkende meeningen ongestraft toe te laten. Zij jammeren en klagen erover, dat het geloof vermindert, dat de onzedelijkheid toeneemt, maar zij denken er niet aan, zelve naar verbetering te zoeken; ja, niet zelden gebeurt het, dat zij zelve het zijn, die door te groote toegevendheid en door een valsche verdraagzaamheid het kwaad in de hand werken. Zij willen, dat niemand twijfele aan de welwillende gezindheid, die hen ten opzichte van den Apostolischen Stoel bezielt, doch steeds zijn zij, als het den persoon der Pausen-zelve betreft, gereed om aanmerkingen te maken. De wijsheid van dezulken is geen andere dan die welke de Apostel Paulus de aardsche wijsheid en den dood der ziel noemt, omdat zij zich niet aan de goddelijke wet onderwerpt en zich aan deze niet kan onderwerpen (29). Niets echter is minder geschikt om aan de tegenwoordige jammeren een einde te maken, dan juist deze valsche wijsheid. De vijanden der Kerk toch verzwijgen geenszins, ja, zij stellen er een eer in, openlijk te bekennen, dat hun doel is den katholieken godsdienst, den alleen waren, van den aardbodem te doen verdwijnen. Hun onbeschaamdheid en vermetelheid kennen geen grenzen. Zij houden zich overtuigd dat zij des te eerder hun doel zullen bereiken, naarmate het hun gelukt, den Katholieken vrees aan te jagen. Het gevolg hiervan is, dat zij die de aardsche wijsheid beminnen, die er niet van hooren willen, dat ieder Christen een soldaat van

Christus moet wezen, die meenen de voor den strijd toegezegde belooning te kunnen verwerven door een wereldsch leven, zonder arbeid, niet alleen niet helpen, om den stroom der ongerechtigheden tegen te houden, maar integendeel zelven ertoe bijdragen, dien stroom steeds hooger op te zetten.

Velen, van den anderen kant, door valschen ijver vervoerd of, wat nog erger is, dit voorwendende, mengen zich in zaken, die hun niet aangaan. Zij zouden verlangen, dat de Kerk geregeerd werd zooals zij het goed en oorbaar achten, en gaan daarbij zóó ver, dat zij zich aan maatregelen, die tegen hun eigen meening strijden, slechts met tegenzin onderwerpen. Dit is een dwaze hoogmoed, die evenzeer afkeuring verdient als de handelwijze der lieden, van welke Wij zooeven gewag maakten. Zij, die zóó denken, volgen niet hun rechtmatige oversten, maar willen hen leiden; zij keeren de verhouding om tusschen oversten en ondergeschikten en verbreken de orde, die God van allen in Zijn Kerk heeft verlangd, en die derhalve door niemand ongestraft kan worden geschonden.

Zij daarentegen verdienen geprezen te worden, die zoo dikwijls het verlangd wordt, gaarne en met blijdschap zich in het strijdperk begeven, in de vaste overtuiging, dat onrecht en geweld ten slotte voor het recht van onzen heiligen godsdienst moeten wijken. Zij toonen den moed te bezitten van de eerste Christenen, doordien zij er een eer in stellen, den godsdienst te beschermen en te verdedigen tegen die overmoedige en gewelddadige partij, welke zich de vervolging van het Christendom ten doel stelt, den Paus in haar macht heeft weten te brengen en niet ophoudt hem te vervolgen;

daarbij echter is steeds hun streven erop gericht, gehoorzame zonen der Kerk te zijn, en doen zij niets tegen den wil van hun geestelijke overheid. Deze onderworpenheid, gepaard aan moed en standvastigheid is voor alle Christenen noodzakelijk, opdat zij in geenerlei omstandigheden iets te kort schieten. (30) Daarom wenschen Wij ten vurigste, dat in alle harten de wijsheid van den H. Geest moge wonen, van welke de H. Paulus spreekt. (31) Zij maakt dat bij al onze handelingen, de juiste middenweg worde in acht genomen, dat men niet lafhartig vertwijfelt en ook niet in overmoed zijn verwachtingen te hoog stelt. Daar bestaat echter verschil tusschen de wijsheid, die het openbare welzijn en de wijsheid, die het particuliere leven moet besturen. De laatste regelt het leven van iederen mensch persoonlijk volgens verstandig overleg; de eerste moet gezocht worden bij de oversten, en vóóral bij de vorsten, aan wie is oplegged, anderen te regeeren. Vandaar bepaalt zich de wijsheid ten opzichte van het openbare leven van den gewonen Christen daartoe, de bevelen der rechtmatig gestelde overheid trouw te gehoorzamen. (32) Een zoodanige orde is des te meer noodig in de Kerk, naarmate de wijsheid van den Paus op meer zaken heeft acht te geven; immers, hem is opgedragen, niet alleen de Kerk te besturen, maar hij moet ook in het algemeen de handelingen van de afzonderlijke leden ervan zóódanig weten te leiden, dat zij mogen hopen, het Eeuwige Leven te erlangen. Hieruit volgt dan ook onmiddellijk, dat het de plicht is van alle Katholieken, niet slechts in hun gezindheid en hun handelingen eendrachtig te zijn, maar ook in bijzonderen eerbied te toonen voor de hooge wijsheid, welke de Kerk bij het

ordenen en regelen van openbare zaken aan den dag legt. De leiding en het bestuur nu der kerkelijke aangelegenheden is op de eerste plaats de zaak van den Paus en, na deze, van de bisschoppen. Immers, hoewel zij niet de hoogste macht van het kerkelijk bestuur bezitten, bekleeden zij toch in de kerkelijke hiërarchie een vorstelijken rang; zij besturen de hun toevertrouwde kerken; zij zijn als de hoogste bouwmeesters van den geestelijken tempel. (33). De taak der overige geestelijken is, hen met raad en daad bij te staan. Naar deze instellingen der Kerk, welke geen mensch kan veranderen, behoort een ieder zijn handelingen in te richten. Derhalve, gelijk de bisschoppen hunnerzijds bij de waarneming van hun ambt moeten verbonden zijn met den H. Stoel, zoo moeten ook alle overigen, geestelijken en leeken, steeds handelen en arbeiden in nauwe verbinding met hun bisschoppen.

Het moge voorkomen, dat in de handelingen der bisschoppen het een of ander worde aangetroffen wat minder prijzenswaardig schijnt of in hun meeningen het een of ander wat geen algemeene instemming vindt, maar ook in dat geval mag geen leek het onderstaan, zich op te werpen als rechter van zijn bisschop. Rechter over dezen is alleen degene dien Christus, onze Heer, als herder over Zijn schapen heeft aangesteld. Niemand moge de wijze vermaning van Paus Gregorius den Groote vergeten, waar hij schrijft: »De ondergeschikten behooren er aan herinnerd te worden, dat zij, zelfs als zij in de handelingen van hun oversten iets zouden ontdekken wat blaam verdient, toch over dezen niet vermetel mogen vonnis strijken; immers, als zij, misschien niet zonder grond, zich gerechtigd achten een of ander af te

keuren, zou lichtelijk uit zoodanige aanmatiging grooter kwaad kunnen geboren worden. Zij mogen wel bedenken, dat voorkomende gebreken en fouten van hun oversten hun geenszins het recht geven, zich tegen dezen te verzetten. En zelfs indien zij iets dat hoogst verkeerd was, bij dezen zouden opmerken, behoorden zij dit voor zooveel als mogelijk was, te verontschuldigen, en zouden zij nooit of te nimmer den eerbied en de gehoorzaamheid, door God-zelfen onder strafbedreigingen hun opgelegd, moge weigeren. Zelfs als de handelingen der overheden werkelijk berisping verdienen, behooren de tongen der onderhoorigen zich te hoeden voor vermetel oordeelen". (34)

Aan deze woorden voegt de H. Vader nog toe, dat de pogingen der Katholieken niets zullen baten, indien hun leven niet geregeld is naar de Christelijke zedeleer: want de zonde is de oorzaak van het ongeluk der volken. En daarom wijst Z. H. op de noodzakelijkheid van het gebed en van het beoefenen der deugden, die den goeden uitslag verzekeren van alles, wat voor de verdediging van het geloof en van de Kerk ondernomen word. — Ziehier de woorden van Z. H.:

Doch weinig zou dit alles baten, indien het leven der Katholieken niet tevens volgens de grondstellingen van het christelijk geloof werd ingericht. Van de Joden wordt in de H. Schrift gezegd: »Zoo lang zij niet zondigden voor het aangezicht des Heeren, ging het hun wel, want hun God haat de onge-rechtigheid... Doch toen zij afgeweken waren van den weg, dien God hun had voorgeschreven om te bewandelen, zijn zij door veel volken met oorlogen ten verderve gevoerd" (35). Het joodsche volk nu was de voorafbeelding der Christenheid, en in het-

geen met de Joden geschiedde, zien wij vaak de afspiegeling van toekomstige gebeurtenissen. Daarbij komt, dat God in Zijn goedertierenheid ons, Christenen, met veel grootere voorrechten en genaden dan de Joden heeft verrijkt, en dat derhalve de zonden der Christenen een veelzwaarder mate van ondankbaarheid in zich sluiten.

Weliswaar wordt de Kerk nooit en op geenerlei wijze door God verlaten, en heeft zij derhalve van de boosheid der menschen niets te vreezen; doch diezelfde gerustheid voorwaar kan niet worden bezeten door die volken, welke van den weg der christelijke deugd zijn afgeweken; immers, »de zonde maakt de volken rampzalig» (36). Terwijl alle vroegere eeuwen de waarheid dezer uitspraak ondervonden hebben, hoe zou dan aan onze eeuw dezelfde ervaring gespaard blijven? Veel teekenen kondigen aan, dat de verdiende straffen niet lang meer zullen uitblijven; hetzelfde worden wij gewaar, als wij acht geven op den toestand der verschillende Staten, van welke wij verscheiden door binnenlandsche woelingen den val nabij gebracht, geen enkelen geheel buiten gevaar aanschouwen. Als toch de goddelooze partijen stoutmoedig op den ingeslagen weg voortgaan, als het haar gelukt door de schandelijke hulpmiddelen, bij nog schandelijker bedoelingen, waarvan zij zich tot dusver bediend hebben, hun macht en invloed te versterken, dan zal het inderdaad te duchten staan, dat zij alle Staten van de grondslagen, welke hun door de natuur gesteld zijn, zullen losscheuren.

En inderdaad kan dergelijke vreeselijke toekomst niet door menschelijke macht worden voorkomen, en dit vooral wijl de groote, van het christelijk geloof afgevallen menigte daardoor de rechtvaardige straf

ondergaat voor haar hoogmoed, terwijl zij in haar verblinding, de waarheid zoekt, waar die niet te vinden is, dan valschen schijn voor waarheid aanziet en zich verbeeldt, wijs te zijn, als zij »het kwade goed en het goede kwaad noemt, en als zij »de duisternis in licht en het licht in duisternis" doet verkeeren (37). Daarom is het noodig, dat God ons Zijn hulp verleent en, Zijn barmhartigheid gedachtig, zich over de menschelijke maatschappij ontfermt. Daarom ook hebben Wij u bij een andere gelegenheid vermaand, met bijzondere ijver en standvastigheid uw smeekingen tot God te verheffen, opdat de goddelijke barmhartigheid op ons nederig en vurig gebed moge afdalen, en de deugden, welke tot een christelijken levenswandel behooren, tot ons mogen terugkeeren. Vóór alles echter zijn noodig de verlevendiging en de aankweeking van de christelijke liefde, die een uitmuntenden steun vormt van het christelijk leven, en zonder welke in het geheel geen christelijke deugden of in elk geval slechts zoodanige, welke onvruchtbaar blijven, mogelijk zijn. Daarom vermaant ook de H. Paulus de Colossensen, dat zij elke zonde zullen ontvlieden en zich den lof van velerlei deugden mogen waardig maken; en hij voegt erbij: »Boven alles echter bewaart de liefde die de band is der volmaaktheid" (38). In waarheid, een band der volmaaktheid is de christelijke liefde, wijl zij degenen, welke zij omstrengelt, op het innigst met God-zelfen verbindt en hen ertoe brengt, hun geestelijk leven te putten uit God, het te leiden met God en het terug te brengen tot God. De liefde tot God moet echter met de liefde tot den naaste verbonden zijn, wijl alle menschen deelen in de oneindige liefde Gods en Diens beeld in zich om-

dragen. »Dit gebod hebben wij van God ontvangen, dat ieder, die God bemint, ook zijn broeder zal liefhebben" (39). »Wie zegt, dat hij God bemint, doch zijn broeder haat, is een leugenaar" (40). En dit gebod betreffende de liefde heeft de goddelijke Insteller ervan zelf een »nieuw" gebod genoemd, niet omdat niet reeds vroeger eenig gebod of zelfs de mensche-lijke rede den plicht had voorgeschreven, dat de menschen elkander onderling zouden beminnen, maar wijl deze christelijke wijze van beminnen nieuw en te dien tijde geheel onbekend was. Want met de liefde, waarmede Jezus-Christus bemind wordt door Zijn Vader, heeft Hij-zelf ook de menschen bemind, en diezelfde liefde heeft Hij ook Zijn leerlingen en navolgers ingestort, opdat zij met Hem-zelfen één hart en één ziel zouden hebben, gelijk Hij één van natuur is met den Vader. Hoe diep van den aanvang af dit gebod geprent is geweest in de harten der Christenen, en hoeveel en hoe rijke vruchten van eensgezindheid, onderlinge welwillendheid, vroomheid, geduld en sterkte het heeft voortgebracht, is aan iedereen bekend. Waarom bevljtigen wij ons niet, de voorbeelden van onze voorouders na te volgen? Reeds de tijdsomstandigheden-zelfen behooren voor ons een krachtige spoorslag te zijn, om de christelijke liefde te beoefenen. Terwijl de goddeloozen hunnerzijds den ouden haat der goddeloosheid tegen Jezus-Christus opnieuw hebben aangestookt, behooren de Christenen vóór alles erop bedacht te zijn, de liefde tot Jezus-Christus en de nauw met haar verbonden naastenliefde, die de oorsprong is van al wat er groots gevonden wordt, in hun harten te vernieuwen. Aan alle tweedracht, waar die mocht bestaan, worde derhalve een einde gemaakt. Het

zwijgen worde opgelegd aan alle geschillen welke slechts dienen om de krachten der strijders te versplinteren, en die aan de godsdienst-zelfen geen voordeel doen. Eén van geest door het geloof, nauw vereenigd van wil door de liefde tot God en tot onze naasten, móeten wij door het leven gaan.

Ten slotte, B. G., geeft Leo XIII nog eene bijzondere vermaning, om vooral toch te zorgen voor de opleiding der jeugd: omdat het heil der maatschappij grootendeels daarvan afhangt. En daarom zegt de Paus:

Bij deze gelegenheid willen Wij niet nalaten, in het bijzonder de huisvaders te vermanen, geheel hun huiselijk leven, en de opvoeding van hun kinderen, volgens de door Ons ontwikkelde beginselen in te richten. Immers, het huisgezin is de grondslag van elken Staat, zoodat van den bloei van het familie-leven ook de welvaart der Staten afhankelijk is. Daardoor ook laat het zich verklaren, en is het van hun standpunt zeer verstandig, dat degenen welke het Christendom uit het staatsleven willen verdringen, bij den wortel beginnen en dat zij het huisgezin trachten te ontkerstenen en te bederven. Door niets laten zij zich bij dit streven terughouden; zelfs slaan zij geen acht erop, dat zij bovenal een groot onrecht begaan jegens de ouders-zelfen. Van natuurswege toch hebben de ouders het heilige recht, om de kinderen, die zij voortbrachten, op te voeden, met den plicht er voor te zorgen, dat de geheele opvoeding en het geheele onderricht van hun kinderen in overeenstemming zijn met het einddoel, waartoe God hun kinderen heeft geschonken. De ouders derhalve moeten al hun krachten in het werk stellen en mogen niet

rusten vóór zij uit den weg hebben geruimd al wat op dit gebied hen in de uitoefening hunner rechten zou belemmeren, en vóór zij verkregen hebben, dat zij hun kinderen, gelijk hun plicht medebrengt, overeenkomstig de grondstellingen van den christelijken godsdienst kunnen opvoeden. Bepaaldelijk en bovenal moeten zij op hun hoede zijn tegen scholen, in welke de zielen der kinderen gevaar loopen, het vergift der goddeloosheid in te zuigen. Als het de opvoeding en het onderwijs der jeugd betreft, mag geen arbeid te zwaar geacht, geen moeite ontzien worden. Met groote geldelijke opofferingen en prijszwaardige standvastigheid hebben de Katholieken in verscheiden landen voor hun kinderen eigen scholen opgericht en daardoor de bewondering van allen gewekt. Overal waar gelijke omstandigheden het noodig maken, behoorde dit voorbeeld gevolgd te worden. Waar aan de jeugd de lessen van oprechte braafheid worden ingeprent en waar zij te huis een school van christelijke deugden vindt, dáár zijn ook de beste waarborgen voorhanden voor het welzijn der Staten.

Wij hebben, naar het Ons voorkomt, hiermede ongeveer alles besproken wat de Katholieken in onze dagen vooral te doen en te laten hebben. Er blijft alleen nog over, en dit zal uw voornaamste zorg zijn, Eerbiedwaardige Broeders, alles in het werk te stellen wat mogelijk is, opdat deze Onze woorden en vermaningen overal doordringen, en opdat allen van het onschatbare gewicht en de beteekenis ervan overtuigd worden. De vervulling der plichten, van welke Wij gesproken hebben, is niet zwaar: immers, het juk van Jesus Christus is licht, en Zijn last is gemakkelijk. Zouden intusschen ergens of te eeniger

tijde bijzondere moeilijkheden het opvolgen Onze vermaningen in den weg staan, dan zult gij met uw gezag en door uw voorbeeld de aan uw herderlijke zorgen toevertrouwde geloovigen voorgaan, opdat deze alle krachten mogen inspannen en opdat ieder van hen in den strijd overwinnaar moge blijven. Gij moet in herinnering brengen, gelijk Wij-zelfen dit ook reeds meermalen gedaan hebben, dat hoogst en voor ons meest noodzakelijke goederen op het spel staan, waarvoor wij gaarne alle moeite en arbeid op ons moeten nemen en dat voor de moeite en arbeid, die het christelijke leven met zich brengt, het heerlijkste loon is toegezegd. Overigens is het duidelijk, dat wie niet voor Christus strijdt, tegen Hem strijdt, terwijl Hij-zelf verklaart: »Wie Mij verloochent voor de menschen, dien zal ik verloochenen voor Mijn Vader, die in den Hemel is (41). Wat Ons betreft — en dit geldt ook van u allen — zal het, zoo lang Wij leven, niet kunnen gezegd worden, dat wij het Onzerzijds in dezen strijd ooit aan raad, toespraak en vaderlijke zorg lieten ontbreken. Zoo lang de strijd voortduurt, zal ook de Heer noch aan Zijn kudde, noch aan haar herders Zijn bijzondere hulp onthouden.

Gesterkt door dit vertrouwen, verleen Wij, Eerbiedwaardige Broeders, aan u en aan de geestelijkheid en aan alle geloovigen, over welke gij gesteld zijt, als onderpand der hemelsche goederen en als bewijs van Onze bijzondere welwillendheid, van ganscher harte den apostolischen zegen.

Gegeven te Rome bij Sint-Pieter, den 10ⁿ Januari 1890, van het Pausschap het twaalfde.

LEO XIII, *Paus*.

(1) Marc. XVI, 16. (2) Matth. VI, 25. (3) Act. V, 29. (4) Timoth. I, 7. (5) Tit. III, 1, 6. (6) Act. IV, 19—20. (7) Joës XVIII, 37. (8) Luc. VII, 49. (9) Luc. XVIII, 5. (10) Summa, 2a 2ae quaest. III, art. II ad 2. (11) Joës XVI, 33. (12) Rom. X, 14, 17. (13) Act. XX, 28. (14) Constit. *Dei Filii*, sub fine. (15) Coloss. I, 24. (16) Want gelijk wij in één lichaam veel leden hebben, doch niet alle leden dezelfde verrichting hebben: zoo zijn wij, de velen, één lichaam in Christus en, elk afzonderlijk, zijn wij leden van elkander. Rom. XII, 4, 5. (17) Hoogl. VI, 9. (18) Die niet met Mij is, is tegen Mij; en die met Mij niet verzamelt, verstroot. Luc. XI, 23. (19) I Cor. I, 10. (20) Ephes. IV, 5. (21) II Cor. IV, 13. (22) Constit. *Dei Filius*, cap. 3. (23) 2a 2ae Quaest. V art. III. (24) Ibid. Quaest. I art. X. (25) Matth. VI, 33. (26) I Tim. III, 15. (27) II Petr. II, 1, 19. (28) Galat. V, 6. (29) Het betrachten van het vleesch is vijandig aan God: want het is der Wet Gods niet onderworpen, want het kan ook niet. Rom. VIII, 6, 7. (30) Jac. I, 4. (31) Rom. VIII, 6. (32) »De wijsheid heeft haar zetel in het verstand. Nu is het juist een zaak, welke het verstand aangaat, anderen te besturen en aan anderen te gebieden. Daarom behoort ieder schranderheid en wijsheid te bezitten naarmate hij geroepen is, anderen te besturen of te leiden. Voorts is het duidelijk, dat het niet aan de onderdanen toekomt, voor zooverre zij onderdanen zijn, en aan de dienaren, voor zoover zij dienaren zijn, anderen te leiden en te regeeren, maar wel zelve door anderen geleid en geregeerd te worden. De wijsheid als zoodanig komt dan ook niet den dienaren en onderdanen toe, voor zoover zij dienaren en onderdanen zijn; een en ander neemt niet weg, dat ieder mensch, voor zoover hij een met rede begaafd wezen is, in de wijsheid van zijn wil ook zekere heerschappij bezit, welke hij zonder wijsheid niet kan uitoefenen. Bij de oversten zijn dus wijsheid en oordeel in hoogere mate noodig dan bij de ondergeschikten; bij eerstgenoemden zijn zij, gelijk in het zesde boek der *Ethica* gezegd wordt, op gelijke wijze als de kunst bij de kunstenaars, bij laatstgenoemden daarentegen meer op de manier waarop de kunstvaardigheid wordt gevonden bij diegenen, welke de werken der kunstenaars met hun handen uitvoeren. St.-Thomas II. 2. Quaest. 47. Art. 42. (33) S. Thomas. Quodlib. I Art. 14. (34) Reg. Pastor. p. III. Cap. IV. (35) Judith V, 21, 22. (36) Proverb. XIV, 34. (37) Isaias V, 20. (38) Coloss. III, 14. (39) Joh. IV, 21. (40) I Joh. IV, 20. (41) Luc. IX, 26.